

VODY KE KOUPÁNÍ A JEJICH LEGISLATIVA

RECREATIONAL WATERS AND THEIR LEGISLATION

JIŘÍ KOLÁŘ¹, JANA RATAJOVÁ², FRANTIŠEK KOŽÍŠEK³

¹Krajská hygienická stanice Středočeského kraje, Praha

²Ministerstvo zdravotnictví ČR, Praha

³Státní zdravotní ústav, Praha

SOUHRN

Článek popisuje vývoj hygienické legislativy a kvalitativních požadavků na vody ke koupání v České republice od prvních dokumentů, kterými byly zákon o hygienické a protiepidemické péči z roku 1952 nebo Směrnice pro hygienickou a protiepidemickou péči o koupaliště, plovárny a lázně z roku 1954, až po současnost. Zmíněna je také návaznost na legislativu EU a systém informování veřejnosti o kvalitě vody.

Klíčová slova: voda ke koupání, hygienické požadavky, legislativa, Česká republika

SUMMARY

Described is the development of public health legislation and requirements concerning recreational water in the Czech Republic since the initial documents represented by the Act on Public Health and Anti-epidemic Care in 1952 and the Directive on Public Health and Anti-epidemic Care Concerning Bathing and Swimming Pools and Baths in 1954, up to now. Mentioned are the harmonization with EU legislation and the system of informing the public about water quality.

Key words: recreational water, public health requirements, legislation, Czech Republic

Úvod

Vypouštění v tu dobu nečištěných komunálních i průmyslových vod, které již na počátku minulého století způsobilo významné znečištění určitých částí povrchových vod, jakož i postupné budování městských lázní a umělých bazénů (první český plavecký bazén s recirkulací vody byl uveden do provozu r. 1925 v Tyršově domě v Praze) vedlo k tomu, že tuzemští hygieničtí odborníci začali již mezi světovými válkami vyjadřovat své obavy ze zdravotních rizik spojených s užíváním těchto vod a doporučovat možná nápravná opatření včetně legislativních. K vydání předpisů však došlo až v padesátých letech.

První předpisy

Zákonem č. 4/1952 Sb., o hygienické a protiepidemické péči, byla v ČSR zřízena hygienická služba a vymezeny její úkoly a pravomoci. V prováděcím nařízení Ministra zdravotnictví č. 87/1953 Sb., o hygienické a protiepidemické ochraně vody, se pak požadovalo, že „k rekreaci, při níž lidé přicházejí s vodou do přímého styku, smí se užívat pouze vody, která má předepsaný stupeň čistoty“. Na základě tohoto nařízení vydalo později MZ směrnici (č. 56/1962 Sbírky směrnic pro NV) „Hygienické požadavky při stanovení režimu na rekreačních rybnících“, která udávala pravidla při „určování rekreačních rybníků“, usměrňovala hnojení na rekreačních rybnících a krmení ryb a okrajově zmínila i čistotu na březích rekreačních rybníků.

Již dříve, v roce 1954, však Ministerstvo zdravotnictví vydalo „Směrnice pro hygienickou a protiepidemickou

péči o koupaliště, plovárny a lázně“ (Hygienické předpisy, svazek 1/1954, směrnice č. 3). Tyto směrnice kromě výběru vhodného místa a požadavků na vybavení, zřizování a provoz přírodních koupališť i umělých bazénů řešily také velmi obecně požadavky na jakost vody: „...lze použít jen vody, která nemá horší jakost než voda užitková“. Podle prof. Kredby (M. Kredba – Hygiena hospodaření s vodami; 1958) to znamenalo, že přírodní vody určené k rekreačnímu využití musí svou jakostí odpovídat II., nejvýše však III. třídě tehdy používané stupnice čistoty povrchových vod, která byla určována hodnotami biochemické spotřeby kyslíku, rozpuštěného kyslíku, koliformních bakterií (*B. coli*) a saprobního indexu. U umělých bazénů bylo již směrnicemi požadováno sledovat kvalitu vody pomocí ukazatelů: teplota vody i vzduchu, pH bazénové vody a hodnota volného chloru; byly usměrněny také požadavky na výměnu a úpravu bazénové vody.

Další regulační opatření bylo vydáno ve Věstníku MZ dne 15. 9. 1965. Šlo o směrnice č. 28/1965 (Zřizování a provoz plováren, koupališť a jiných lázní) Ústřední správy pro rozvoj místního hospodářství, které nahradily směrnice z roku 1954. Provoz na plovárnách, koupalištích a v lázních určoval závazný provozní řád schválený řídicím národním výborem, který musel být vyvěšen na viditelných místech. Vhodnost vody a její úpravy posuzovaly orgány hygienické a protiepidemické služby před zahájením a během provozu.

Nová etapa nastala po vydání zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, a jeho prováděcí vyhlášky č. 45/1966 Sb., o vytváření a ochraně zdravých životních podmínek. Předpisy rozšířily pravomoci hygienické služby, v jejich působnosti byla „péče o zdravý stav vody, půdy, ovzduší a sídliště“. Na

tuto obecnou legislativu navazovalo vydání nových Hygienických směrnic pro koupání v rámci Svazku hygienických předpisů MZ ČSR, které byly závazné: Směrnice č. 45/1977 o hygienických požadavcích na zřizování a provoz veřejných saun a Směrnice č. 48/1978 pro zřizování a provoz bazénů s recirkulací vody. Tyto na svou dobu poměrně moderní směrnice platily až do roku 2000 a poprvé uváděly i konkrétní požadavky na jakost vody pro koupání.

Jako limitní hodnoty pro hodnocení jakosti povrchové vody využívané pro koupání obyvatel byla hygienickou službou v té době stále využívána norma na klasifikaci jakosti povrchových vod (ČSN 860602 z roku 1965), která navrhovala pro rekreační využití I. a II. třídu jakosti, a případně návrh Institutu hygieny a epidemiologie z roku 1975 „Zásady pro zpracování směrnic pro hygienickou a protiepidemickou péči o koupaliště“, kde byly uvedeny i doporučené limity jednotlivých chemických, mikrobiologických a biologických ukazatelů jakosti vody pro koupání v povrchových vodách. Uvedené „Zásady“ však zůstaly ve formě návrhu a neměly legislativní charakter.

Současný stav

V roce 2000 byl vydán zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví (platnost od 1. 1. 2001), který nahradil zákon č. 20/1966 Sb. a přímo stanovil základní povinnosti provozovatelům přírodních i umělých koupališť. Prováděcí vyhláška k zákonu č. 464/2000 Sb. zahrnovala již umělá koupaliště (bazény a sauny) i koupaliště ve volné přírodě (údolní nádrže, rybníky, šterkopískovny aj). Limitní hodnoty jakosti vody pro koupání v přírodních koupalištích byly převzaty z tehdy platné evropské Směrnice Rady 76/160/EHS z roku 1975 o kvalitě vody pro koupání. Protože pro usměrnění hygienického dozoru v umělých koupalištích nebyl tehdy (a není dosud) v Evropské unii vydán jednotný závazný právní předpis, byly požadavky na jakost vody v bazénech formulovány na základě předešlé směrnice č. 48/1978 a hlavně německé normy DIN 19643, která v současné době představuje asi nejvyšší evropský standard.

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 464/2000 Sb., kterou v roce 2004 nahradila vyhláška č. 135/2004 Sb. (kterou se stanoví hygienické požadavky na koupaliště, sauny a hygienické limity písku v pískovištích venkovních hracích ploch), řeší již uceleně vybavenost koupališť ve volné přírodě a základní stavebně-technické požadavky na umělá koupaliště, které mají bezprostřední vztah k ochraně zdraví návštěvníků, dále na způsob odběru vzorků a četnost kontroly a na jakost vody ke koupání v obou typech koupališť. Nevztahuje se však na léčebné a rehabilitační bazény, jejichž problematika je dosud řešena pouze na úrovni metodického doporučení Hlavního hygienika ČR.

Povinnost kontrolovat jakost vody v umělých i přírodních koupalištích podle stanovené četnosti a rozsahu mají ze zákona provozovatelé těchto koupališť. Hygienická služba provádí jen občasnou superkontrolu. Protože však evropská směrnice 76/160/EHS vyžaduje, aby stát zajistil kontrolu na všech koupalištích ve volné přírodě, které navštěvuje velký počet osob – tedy i těch bez provozovatele, musela ČR na základě vodního zákona stanovit vyhláškou (vyhláška MZ a MŽP č. 159/2003 Sb., kterou se stanoví povrchové vody využívané ke koupání osob, ve znění pozdějších předpisů) seznam povrchových vod, které jsou pro svou vyhovující jakost obvykle využívány

ke koupání větším počtem osob. Na těchto lokalitách provádí kontrolu jakosti vody hygienická služba.

Od roku 2004, kdy se Česká republika stala členskou zemí Evropské unie, má za povinnost po každé proběhlé rekreační sezoně zpracovat zprávu o jakosti vody ke koupání ve volné přírodě a zaslat ji Evropské komisi do Bruselu, kde jsou zprávy ze všech členských států EU zpracovávány a souhrnně každoročně vydávány v publikaci mapující stav v Evropě.

Pro oblast koupání ve volné přírodě byla dne 15. 2. 2006 vydána nová evropská směrnice č. 2006/7/ES, která nahradila stávající směrnici z roku 1976. Z této směrnice vyplývá povinnost všem členským státům EU provést její plnou transpozici do národních legislativ nejpozději k datu 24.3.2008. Tato transpozice je v současné době připravena další novelou zákona č. 258/2000 Sb. a novelou vyhlášky č. 135/2004 Sb.

Informování veřejnosti:

Pro informaci veřejnosti byly v roce 2004 zprovozněny jednotné webové stránky krajských hygienických stanic, ministerstva zdravotnictví a Státního zdravotního ústavu věnované koupání, na kterých jsou během celé letní rekreační sezony zveřejňovány aktuální informace o jakosti vod na koupalištích ve volné přírodě s provozovatelem i o koupacích oblastech. Od letní rekreační sezony r. 2006 jsou data o vybraných koupacích oblastech a koupalištích ve volné přírodě zveřejňována i na Geoportále veřejné správy ČR.

Pro snadnou orientaci veřejnosti byl přijat jednotný systém hodnocení jakosti vody (ve volné přírodě) pomocí škály pěti barevných sluníček:

☉ **(modrá) = voda vhodná ke koupání** (nezávadná voda s nízkou pravděpodobností vzniku zdravotních problémů při vodní rekreaci s vyhovujícími smyslově postižitelnými vlastnostmi);

☉ **(zelená) = voda vhodná ke koupání se zhoršenými smyslově postižitelnými vlastnostmi** (nezávadná voda s nízkou pravděpodobností vzniku zdravotních problémů při vodní rekreaci se zhoršenými smyslově postižitelnými vlastnostmi, v případě možnosti je vhodné se osprchovat);

☉ **(oranžová) = zhoršená jakost vody** (mírně zvýšená pravděpodobnost vzniku zdravotních problémů při vodní rekreaci, u některých vnímavých jedinců by se již mohly vyskytnout zdravotní obtíže, po koupání se doporučuje osprchovat);

☉ **(červená) = voda nevhodná ke koupání** (voda neodpovídá hygienickým požadavkům a pro uživatele představuje zdravotní riziko, koupání není vhodné pro citlivé jedince, zejména pro děti, těhotné ženy, osoby trpící alergií a osoby s oslabeným imunitním systémem);

☉ **(černá) = voda nebezpečná ke koupání** (voda neodpovídá hygienickým požadavkům a hrozí akutní poškození zdraví, vyhláší se zákaz koupání).

Ale vzhledem k tomu, že Evropská komise usiluje o zavedení jednotného evropského systému značení vhodnosti koupacích vod, stane se možná tento oblíbený a osvědčený národní model brzy minulostí.

Jiří Kolář, *promovaný biolog*
KHS Středočeského kraje se sídlem v Praze
Na Vyhlídce 12
190 00 Praha 9 – Prosek
E-mail: jiri.kolar@khsstc.cz